

Periodiek van **De Strandwerkgroep, vereniging voor mariene biologie**

Voorzitter

Jean-Paul Vanderperren

e-mail : vdppj@yucom.be

Hoogstraat 137, 1980 Zemst

☎ 015/34.07.81 (thuis)
0472/94.14.48 (gsm)

Secretaris

Tom Ameye

e-mail : tom.ameye@skynet.be

Spaanse Lindebaan 175, 1850
Grimbergen

☎ 0475/69.06.27
(gsm)

Penningmeester & ledenadministratie

Floris Verhaeghe

e-mail : plattekaas@hotmail.com

Torhoutstraat 124, 8610 Kortemark

☎ 0479/89.01.09

Redactieraad - De Strandvlo

Ingrid Jonckheere

e-mail : ingrid.jonckheere@west-vlaanderen.be

St.-Idesbaldusstraat 20 bus 402, 8670
Koksijde

☎ 058/52.19.46 (thuis)
050/81.37.68 (ouders)
0485/25.52.82 (gsm)

Guido Rappé

Kapelstraat 3, 9910 Ursel

☎ 09/374.39.68
0475/918193

e-mail : guido.rappe@gmail.com

Public Relations

Bram Conings

e-mail : bramconings@gmail.com

Weststraat 51, 8434 Lombardsijde

☎ 0473 83 48 83

Bestuurslid

Francis Kerckhof

e-mail : francis.kerckhof@mumm.ac.be

Muscarstraat 14, 8400 Oostende

☎ 0473/95.30.59

Website: www.strandwerkgroep.be - **Vragen ?** info@strandwerkgroep.be

Strandvondsten: waarnemingen@strandwerkgroep.be

Webcontact: Vlaams Instituut voor de Zee (VLIZ)

Abonnementsprijs 2017

- Belgische leden: **12 Euro**. Te storten op rek. **000-1493424-12**, op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).
- Buitenlandse leden: **13 Euro**. Te storten op Bank van De Post, **BIC BPOTBEB1**, **IBAN BE19000149342412** op naam van "De Strandwerkgroep" p/a Floris Verhaeghe (zie hoger).

❖ Foto cover: Massale stranding slang- en zeesterren op strand Koksijde – 16/03/2016
(foto: Ingrid Jonckheere)

INHOUD

Jaargang 36 nr. 4

Inhoud, Bestuursmededelingen		107
Laagwatertabel, Jaarvergadering 2017, Meerdaagse 2017, Excursiekalender SWG 2017, Excursieprogramma Slak-In-Du 2017, Excursiekalender Nederlandse SWG 2017		108
Francis Kerckhof	Waarnemingen van het spookkreeftje <i>Caprella equilibra</i> Say, 1818 van de Belgische kust	116
Jan Haelters	Stranding van een levende Reuzenhaai (<i>Cetorhinus maximus</i>) te De Panne	123
Hans De Blauwe	Bijzondere vondsten – verslag nummer 9	127
Marie-Thérèse Vanhaelen	Vondsten van Dodemansduim <i>Alcyonium digitatum</i> , aan de Belgische Westkust	132
Floris Verhaeghe	Vondst van een erg groot exemplaar van <i>Bittium reticulatum</i> (da Costa, 1778) in Camaret-sur-Mer (Finistère, Bretagne, Frankrijk)	136
Guido Rappé	Boekbespreking	138
Inhoud jaargang 36		140

WOORD VOORAF

Terwijl ik dit voorwoord aan het schrijven ben, is het op zee volop aan het stormen. Er zal de komende dagen ongetwijfeld veel te beleven zijn op het strand. Ik kijk al uit naar jullie verslagen.

Doordat dit laatste nummer van jaargang 36 nu pas van de persen rolt, staat het bol van de aankondigingen voor het kersverse jaar: excursies, jaarvergadering, strandreinigungsactie, meerdaagse naar Wales, natuurstudiedag. Ik hoop dat we jullie massaal mogen begroeten op deze activiteiten.

In dit nummer lees je onder andere meer over de stranding van een Reuzenhaai in De Panne. Speciale aandacht gaat naar het aanspoelen van Dodemansduin op de stranden van de Westkust. En het verslag ‘Bijzondere vondsten’ vat de meest interessante waarnemingen op onze stranden tussen februari en oktober 2016 samen. Tenslotte maken we kennis met een publicatie die een overzicht geeft van ‘alle’ mariene vissoorten van de Noordzee, Oostzee en Ierse Zee.

De redactie wenst alle leden en hun familie een goede gezondheid en een positief – natuurrijk 2017.

Veel leesplezier!

Bestuursmededelingen

Een vereniging heeft steeds nieuwe mensen en nieuwe ideeën nodig om haar bestaan op lange termijn te bestendigen.

Ook De Strandwerkgroep is op zoek naar enthousiaste mensen die actief willen bijdragen aan de werking van onze vereniging.

Volgens de statuten zijn er ieder jaar drie bestuursleden uittredend en herverkiesbaar. Bram stelt zich niet meer herverkiesbaar, er is dus zeker plaats voor nieuwe kandidaten. Kandidaturen voor een bestuursfunctie dienen voor 15 januari 2017 per e-mail aan de voorzitter overgemaakt te worden. De verkiezing van het nieuwe bestuur gebeurt op de jaarvergadering en nieuwe kandidaten dienen aanwezig te zijn.

(JVP)

Lidgeld

Dit is alweer het laatste nummer van De Strandvlo voor jaargang 36. We zijn er in geslaagd om met zijn allen vier interessante nummers samen te stellen. Hopelijk wil je graag in 2017 lid blijven van onze vereniging. Het lidgeld bedraagt voor de **Belgische leden 12 Euro**; voor de **Nederlandse leden** bedraagt het lidgeld **13 Euro**.

Het lidgeld kan betaald worden op de Bank van De Post, **BIC** BPOTBEB1, **IBAN** BE19000149342412. Voor de nieuwe leden, hartelijk welkom.

(IJ)

Oproep deelname aan de Zwerfvuilactie op 19 maart 2017 te Koksijde

Zwerfvuil hoort niet thuis in de bermen, de duinen of op het strand. De afvalintercommununale IVVO en de dienst Milieu en Duurzame ontwikkeling van Koksijde nodigen Koksijdse verenigingen uit om op zaterdag 19 maart samen voor een zwerfvuilvrij Koksijde te gaan. Ook de Strandwerkgroep krijgt net als vorig jaar de kans om hieraan mee te werken. De bedoeling is dat we met **minstens tien leden** een traject op het strand van ongeveer 10 km zwerfvuilvrij maken. We krijgen daarvoor het nodige opruimmateriaal ter beschikking, zoals restafvalzakken, pmd-zakken en handschoenen. In ruil voor het zwerfvuilvrij maken ontvangt de vereniging van de IVVO een subsidi. Vorig jaar was dit een bedrag van 200 Euro. Alle extra inkomsten zijn welkom daar de kans zeer groot is dat de subsidies van de Vlaamse Gemeenschap zullen verminderd of afgeschaft worden.

We willen tot elke prijs vermijden om het lidgeld drastisch te moeten verhogen. We rekenen op een talrijke opkomst, verdere info volgt op de website.

Om 17 uur is er voor alle deelnemers een mooi en aangenaam slotmoment.

Afspraakplaats en –uur zullen van zodra bekend op de website van de Strandwerkgroep geplaatst worden.

(IJ)

Oproep deelname 1000-soorten dag op 20 mei te Koksijde

Op zaterdag 20 mei 2017 organiseert de dienst Milieu en Duurzame ontwikkeling van Koksijde een ‘1000-soorten-dag’. Het opzet is ‘gewoon’ 1000 soorten spotten op één dag in Koksijde. Vorig jaar slaagden we erin om net de kaap van 1000-soorten te overschreiden. De Strandwerkgroep werd opnieuw gevraagd om hieraan mee te werken. Als tegenprestatie worden we vermeld als één van de meewerkende trekkers in alle publiciteit voor deze actie.

Afspraakplaats en –uur zullen van zodra bekend op de website van de Strandwerkgroep geplaatst worden.

(IJ)

Meerdaagse excursie naar Wales 27 maart tot 2 april 2017

We keren terug naar Wales voor de meerdaagse excursie. We verbleven reeds in 2001 en in 2009 in het Dale Fort Field Centre gelegen in het Pembrokeshire Coastal National Park, in het westen van Wales.

Het is een prachtige locatie, bovenop een rotspunt met bijna rondom zicht op zee. Naast de interessante zand- en rotskusten is de streek ook toeristisch zeer de moeite waard met pittoreske dorpjes en golvende landschappen.

Meer info : <http://www.field-studies-council.org/centres/dalefort.aspx>

Afhankelijk van het weer maken we ook een uitstap naar het vogeleiland Skomer.

Er is een optie genomen voor 30 personen. We beschikken over voldoende tweepersoonskamers en het centrum beschikt over meerdere goed uitgerust labo's.

De periode loopt van 27 maart (avondmaal) tot 2 april (vertrek na ontbijt + luchtpakket) Het verblijf in vol pension kost **430 Euro**, beddegoed en koffie, thee bij de maaltijden inbegrepen. Wijn aan tafel niet, maar daar zorgen we zelf wel voor en is voor de eenvoud ook in de prijs verrekend. Zoals gewoonlijk rekenen we achteraf individueel af.

Er is wi-fi, een droogkamer, een weerstation, zitkamer, winkeltje en bar.

Om geldig in te schrijven moet je het volgende doen :

- ✓ En mail sturen met vermelding van het aantal personen aan Jean Paul Vanderperren op het adres jeanpaul.vanderperren@telenet.be
- ✓ Het inschrijvingsgeld storten op rekening **000-1493424-12 van de SWG** met vermelding “**inschrijving meerdaagse 2017**”
- ✓ Vermelden of je al of niet vegetarisch wil eten

- ✓ Door in te schrijven verklaar je ook dat je akkoord bent met de gedragscode voor SWG-leden.

Het centrum is zeer druk bezocht door scholen en universiteiten. Daarom is het nodig zo snel mogelijk in te schrijven.

(JPV)

West-Vlaamse natuurstudiedag op zaterdag 4 maart 2017 te Kortrijk

De West-Vlaamse Natuurstudiedag is de hoogdag voor iedereen, die van natuur houdt en meer wil te weten komen over de fauna en flora van West-Vlaanderen. Dit jaar is het thema "natuur met een geschiedenis" : wat zeggen archeologische vondsten over wat er leefde en groeide in het West-Vlaanderen van weleer, welke zijn de oudste bossen van West-Vlaanderen, welke impact had de onderwaterzetting van de IJzervlakte tijdens WO I op de natuur, hoe zag de zee er vroeger uit en wat leefde er in, welke impact heeft het herstel van oude heide

op insecten,.... dat en nog veel meer kom je dit jaar te weten. Daarnaast zijn er ook talrijke interessante info- en boekenstandjes, kan je naar hartelust bijkletsen met andere natuurfanaten en is er opnieuw legendarisch lekkere vegetarische catering en een afsluitende receptie met o.a. streekbier van de plaatselijke brouwers. Kortom niet te missen! Inkom alles inclusief : 7 euro (5 euro voor studenten).

Inschrijven tot 1 maart op http://www.wmfkoepel.be/natuurstudiedag/nsd_index.html.

De Strandwerkgroep zal deze dag aanwezig zijn met een infostand in de ontvangshal.

(IJ)

Jaarvergadering Strandwerkgroep op zaterdag 11 februari 2017

Programma

Plaats: De jaarvergadering vindt plaats in Bezoekerscentrum De Nachtegaal
Olmendreef 2 8660 De Panne

10 uur: Ontvangst met koffie

10 uur 30: Voordracht door Guido Rappé

Geboren en getogen aan de kust; bioloog, met bijzondere interesse voor mariene biologie; medestichter Strandwerkgroep en nonstop bestuurslid; heeft gewerkt in onderwijs (secundair en hoger) en in wetenschappelijke projecten aan universiteit Gent, Nationale Plantentuin van België (nu Geselschap Plantentuin Meise) en provincie West-Vlaanderen.

Onderwerp: "Buitendijks en voorduins: planten in de zilte sfeer."

Samenvatting:

Hogere planten, zeg maar de zaad- en varenplanten, zijn uitgesproken landplanten. Ze vallen grotendeels buiten het interesseveld van liefhebbers van mariene fauna en flora. Toch zijn er een aantal soorten die goed zout verdragen en in de marge van land en zee gedijen. De zeegrassen zijn zelfs helemaal de zee ingetrokken.

De gekendste habitats van de zeekant, deze 'buitenkant' van het land, zijn bij ons slikken en schorren, maar ook op het strand is een en ander te beleven. Daar hou ik de situatie al 40 jaar in de gaten, met verrassend mooie resultaten.

Onderwerp:

12 uur 30: Broodjeslunch (bestelling en betaling kan tot 10 uur 30 ter plaatse worden geregeld)

13 uur 30: Administratief gedeelte.

14 uur : Voordracht door Thierry Backeljau

Thierry Backeljau werd geboren in 1959 als een echt EXPO58 product ;-). Hij studeerde biologie aan de Universiteit Antwerpen en behaalde daar ook zijn doctoraat met een proefschrift over de taxonomie van een groep landnaaktslakken. Sinds 1988 is hij fulltime verbonden aan het KBIN, waar hij op dit ogenblik verantwoordelijk is voor de Operationele Directie "Taxonomie en Fylogenie". Binnen het KBIN, en in nauwe samenwerking met het KMMA, heeft hij twee onderzoeksentiteiten opgericht (in totaal nu 8 onderzoekers) die zich toeleggen op het toepassen van DNA-technieken op taxonomische en fylogenetische problemen. Zijn onderzoek heeft vooral betrekking op de taxonomie en soortvorming (evolutie) binnen diverse diergroepen en hij hanteert daarbij een integratieve benadering. De laatste jaren besteedt hij ook meer en

meer aandacht aan "toegepaste taxonomie", o.a. inzake "alien species", bio-inspired applications, forensisch onderzoek, enz. Zijn CV omvat > 200 publicaties in tijdschriften met ISI impactfactor en > 50 artikels in andere tijdschriften. Thierry is daarnaast ook hoofddocent aan de Universiteit Antwerpen voor het Opleidingsonderdeel "Genetica m.i.v. populatiegenetica".

Onderwerp: "Taxonomie in een nieuw kleedje: de integratie van morfologie, DNA en zoveel meer..."

Na de lezing van Thierry wordt met de geïnteresseerden even samen gezeten voor de opmaak van een sleutel voor de zoekkaart krabben die door de provincie West-Vlaanderen zal worden opgemaakt.

16 uur: Einde

Excursiekalender SWG – 2017

- **Zaterdag 11 februari : Jaarvergadering 2017 (zie verder in dit nummer).**
- **Maandag 27 maart tot 2 april: Meerdaagse excursie naar Wales (zie verder in dit nummer)**
- **Zaterdag 29 april : Audresselles (Frankrijk).**
Afspraak : 9 uur Pointe du Nid de Corbet
Laagtij om 10 uur 30 (-0,35 mTAW)
- **Zaterdag 27 mei : Lombardsijde.**
Afspraak : 8 uur 30 uur op parking tussen Westende en Lombardsijde (zie Website De Strandwerkgroep voor correcte locatie parking).
Laagtij om 9 uur 28 (-0,30 mTAW)
- **Zaterdag 24 juni : Het Zwin en Dievegatkreek.**
Afspraak : 10 uur op de parking van het Bezoekerscentrum van het Zwin.
- **Zaterdag 02 september : Zeebrugge jachthaven.**
Afspraak : 10 uur op het einde van de Rederskaai - overkant oude vismijn (jachthaven-gebouwtje). In Samenwerking met Natuurpunt Knokke-Heist en onder de deskundige leiding van Manu Dumoulin en Hans De Blauwe.

- **Zondag 08 oktober : Raversijde.**
Afspraak : 9 uur ter hoogte van Domein Prins Karel, voor de roze villa. In Samenwerking met Natuurpunt Middenkust en onder de deskundige leiding van Francis Kerckhof.
Laagtij om 10 uur (-0,14 mTAW)
- **Zaterdag 23 december : Eindejaarsexkursie De Panne.**
Afspraak : 9 uur aan het einde van de Dynastielaan. Daarna samenkomst en mogelijkheid om picknick op te eten in Bezoekerscentrum De Nachtegaal, Olmendreef 2, De Panne.
Laagtij om 10 uur 21 (0,41mTAW)

Excursieprogramma Slak-in-Du – 2017

- **Zondag 23 april: Westhoekreservaat Zuid**
Afspraak : 9 uur Parking Le Perroquet, kruispunt Duinhoekstraat en Smekaertstraat, 8660 De Panne. Einde excursie om 12 uur.
- **Zaterdag 13 mei: Calmeynbos + Langgeleed**
Afspraak : 9 uur Parking Nachtegaal, Olmendreef 2, 8660 De Panne. Einde excursie om 13 uur.
- **Zondag 4 juni: Westhoekreservaat Noord**
Afspraak : 9 uur einde Schuilhavenlaan (Zuidkant), 8660 De Panne. (+/- 100 m van kruispunt Schuilhavenlaan en Dynastielaan). Einde excursie om 12 uur.
- **Zaterdag 1 juli: Ganse dag excursie - de Cabourduinen en Garzebekeveld**
Afspraak : 9 uur - splitsing Moeresteenweg en Cabourweg, 8660 De Panne. Einde excursie om 15 uur.
- **Zondag 27 augustus: Excursieplaats nog niet gekend**
Indien onvoldoende tijd op de vorige excursies wordt dit het Langgeleed of het Garzebekeveld of het nog te verkennen terrein van Beleinder en Fluihoek, 8670 Koksijde. Westhoekreservaat Noord
Afspraak : nog niet bekend.
- **Zaterdag 16 september: Ganse dag Combi-excursie in de omgeving Viconia kleiputten**
Afspraak : 9 uur 30 aan de kerk van Schore, 8433 Schore Middelkerke. De driehoek Schorre, Pervijze en Beerst met in het midden de IJzer is een nog niet

onderzocht gebied op najaden en weekdieren in het algemeen. Splitsing Moeresteenweg en Cabourweg, 8660 De Panne. Einde excursie om 15 uur.

- **Zaterdag 9 december: Determinatievergadering gevolgd door een etentje**
Afspraak: 13 uur 45 – plaats nog niet gekend.

Voor meer info over deze excursie kan je terecht bij Franky Bauwens: franky_bauwens@hotmail.com

Excursieprogramma Nederlandse SWG – 2017

* Vooraf aanmelden bij Mick Otten (06-28964475 of mjotten@kabelfoon.nl).

- **Zaterdag 4 februari: SWG-excursie naar Anna Friso**
Net als de Westbout ligt deze excursieplek dicht bij de monding naar de Noordzee. Bekend van soorten die elders in de Oosterschelde niet of zeldzaam worden waargenomen. Aanvang excursie: 12 uur. *
- **Zaterdag 4 maart: SWG-excursie naar Anna Friso of de Westbout**
Vandaag gaan we afhankelijk van de wind naar één van deze bijzondere excursiegebieden. Aanvang excursie: 11.15 uur. *
- **Zaterdag 1 april: SWG-excursie naar Kattendijke**
We gaan weer eens kijken of onze ‘huiskreeft’ nog leeft en hoe het staat met het stroomgebied. Aanvang excursie: 11.30 uur. *
- **Zaterdag 29 april: SWG-excursie naar Westkapelle**
In 2016 heeft Rijkswaterstaat de golfbreker ‘gerenoveerd’. We gaan kijken of de natuur zich enigszins heeft hersteld. Vandaag naar verwachting zeer goed laag water. Aanvang excursie: 8.45 uur. *

Laagwatertabel Oostende –, januari, februari, maart 2017 (weekends)

Januari		Februari	
Zo 01/01	09:18-21:31	Za 04/02	00:26-13:03
Za 07/01	01:59-14:36	Zo 05/02	01:27-14:06
Zo 08/01	03:05-15:41	Za 11/02	07:47-20:04
Za 14/01	08:43-21:01	Zo 12/02	08:27-20:43
Zo 15/01	09:26-21:44	Za 18/02	-12:38

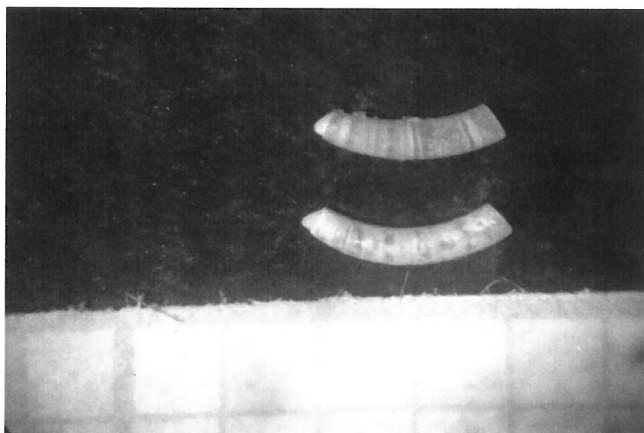
Za 21/01	01:50-14:27	Zo 19/02	00:49-13:34
Zo 22/01	02:55-15:29	Za 25/02	06:59-19:06
Za 28/01	07:54-20:01	Zo 26/02	07:31-19:41
Zo 29/01	08:27-20:38		

Maart

Za 04/03	11:43-23:59	LW te :	
Zo 05/03	-12:36	Boulogne	43 min. vroeger
Za 11/03	6:50-19:08	Calais	19 min. vroeger
Zo 12/03	07:30-19:46		
Za 18/03	11:07-23:10	Duinkerke	9 min. vroeger
Zo 19/03	11:37-23:43	Nieuwpoort	2 min. vroeger
Za 25/03	05:40-17:55	Zeebrugge	8 min. later
Zo 26/03	07:24-19:38	Vlissingen	30 min. later

Errata

In het artikel "Gruisverslag meerdaagse 2014 Saint-Jacut-de-la-Mer" (Floris Verhaeghe, 2016. De Strandvlo 36(3): 100-103.) is een correctie nodig bij het bijschrift van de foto (hieronder herhaald) : beide schelpjes zijn *Caecum armoricum*.

Waarnemingen van het spookkreeftje *Caprella equilibra* Say, 1818 van de Belgische kust

Francis Kerckhof

Een paar weken geleden kwam Aäron Fabrice me enkele spookkreeftjes tonen. Die had hij op 11 november gevonden op een aangespoeld stuk plastic op het strand van Oostduinkerke. Of, eigenlijk gered uit de strandvuilnisbak, want tegenwoordig worden strandwandelaars er toe aangezet om het strand schoon te houden en tijdens hun wandeling afval op te rapen en in vuilnisbakken op het strand te deponeren. Een nobel initiatief, maar wel funest voor strandjutters. Op het plastic zaten verder mossels en Jassa's (kokerbouwende vlokreeftjes die veel voorkomen in de aangroei op allerlei harde substraten) en daartussen leefden de spookkreeftjes. We bekeken de dieren, die gelukkig nog in redelijke staat waren, en we konden ze identificeren als *Caprella equilibra*. Die soort had ik vroeger, in 2007, ook al eens aangetroffen onder andere op een boei van het in 2010 faliekant afgelopen mosselkweekproject voor de kust van Nieuwpoort. Omdat *C. equilibra* nog niet bekend was van onze kust en mogelijk zijn areaal aan het uitbreiden was naar het noorden, had ik destijds het vage plan om iets te schrijven over deze soort maar het was er nooit van het gekomen. In het najaar van 2016 bleef het niet bij die ene waarneming van Aäron, zelf vond ik de soort ook weer verschillende keren op navigatieboeien van voor onze kust. Die recente vondsten en enig aandringen van de redactie van de Strandvlo waren een goede aansporing om nu toch iets over deze soort te schrijven. Zou deze soort algemener worden? Zou ze kunnen concurreren met het ondertussen erg algemene geïntroduceerde Harig spookkreeftje *Caprella mutica*?

Spookkreeftjes

Caprellidae heten in het Nederlands spookkreeftjes of ook wel wandelende geraamtes. Ze worden zo genoemd omdat ze enigszins lijken op een skelet. Zeker de kop heeft wel wat van een doodshoofd, vooral als je die bekijkt bij een grote vergroting. De groep vormt een onderorde van de vlokreeftjes of Amphipoda die zelf een klasse vormen van de schaaldieren of Crustacea. Ze zijn gemakkelijk te herkennen aan hun lange slanke lichaamsbouw en het gereduceerde aantal lichaamssegmenten: na de kop en het daarmee vergroeide eerste lichaamssegment volgen er nog 6 vrije lichaamssegmenten. Een achterlijf en de staartleden (urosoom), zoals die bij de andere vlokreeftjes voorkomen, zijn bij de spookkreeftjes vrijwel geheel verdwenen. Opvallend zijn bij de Caprellidae de laatste twee of drie paar poten die tot krachtige grijphaken zijn omgevormd. Daarmee klampen ze zich vast aan allerlei andere mariene organismen zoals poliepen, mosdiertjes, algen, enz. De Caprellidae zijn echte rovers. Vaak zitten de dieren lange tijd doodstil, slechts met de achterste poten vastgehaakt terwijl het voorste deel van hun lichaam vrij in het water uitsteekt. Ze zijn dan lastig van hun omgeving te onderscheiden, ook omdat

ze meestal qua kleur erg gelijken op het substraat waartussen ze leven. Het is dikwijls pas als ze gaan bewegen dat ze zich verraden. Als een argeloze prooi passeert, dan grijpen ze die plots met het eerste paar poten. Er worden een aantal verschillende genera onderscheiden binnen de Caprellidae waarvan het genus *Caprella* de meeste soorten telt.

Identificatie

Caprella equilibra is een vrij opvallende, nogal grote soort die tot 22 mm lang kan worden, de vrouwtjes blijven een heel stuk kleiner (fig.1).

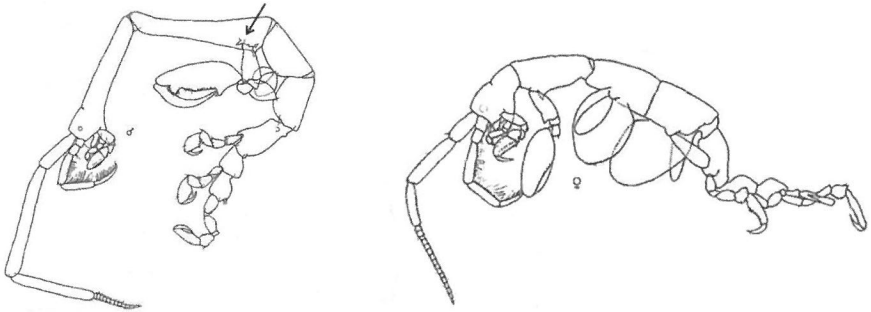

Fig.1: *Caprella equilibra* mannetje en vrouwtje (aangepast uit Krapp-Schickel 1993)

De verse exemplaren die ik zag, waren geel met een bruin vlekkenpatroon en deden me daardoor wat aan een giraffe denken, maar die kleur verdwijnt natuurlijk bij geconserveerd materiaal. Ze lijken sterk op de meeste andere Caprellasoorten en dat kan het lastig maken om ze te identificeren. Ook kunnen verschillende soorten samen voorkomen. *Caprella equilibra* is echter gemakkelijk te onderscheiden van alle bij ons voorkomende soorten en ik denk dan vooral aan *Caprella linearis* en *Caprella mutica*, door de aanwezigheid van een puntig uitsteeksel (stekel) aan de buikzijde (ventraal) dat aan elke zijde midden tussen de aanhechting (op de basis) van de linker en rechter tweede poot (de grootste schaarpoet) in staat – met een pijltje aangeduid op de figuur. Die stekel is bij grotere exemplaren, zowel mannetjes en vrouwtjes, meestal goed waar te nemen, al moet je soms de dieren eerst in de juiste houding krijgen. Ik herinner me dat het me, toen ik deze soort voor het eerst tegenkwam, toch wat tijd kostte om uiteindelijk achter de juiste naam te komen, vooral omdat ik die stekel niet meteen zag en op nogal wat figuren die ook niet duidelijk aangegeven stond. Eenmaal je die stekel weet te vinden en gezien hebt, krijg je heel snel uitsluitsel. Verder is het lichaam glad, terwijl dat bij *C. mutica* bezet is met knobbeltjes. De Belgische exemplaren komen goed overeen met beschrijvingen in bv. McCain (1968) en Krapp-Schickel (1993). De soort is enigszins variabel en in bepaalde publicaties wordt ook wel de aanwezigheid van een paar laterale stekels op het 5^e segment vermeld als onderscheidend kenmerk (Chevreux & Fage, 1925), maar die ontbreken soms. Het is niet mijn bedoeling om hier alle mogelijke Caprellidae

die bij ons kunnen aangetroffen worden en hun identificatie te geven, daarvoor verwijs ik de geïnteresseerden naar een recente identificatietabel voor Caprellidae van de Britse eilanden (Guerra-García, 2014). In de lijst staan 15 soorten en ze is bruikbaar voor onze wateren. Hij vermeldt echter het kenmerk van de unieke stekel niet als onderscheidend kenmerk met andere soorten. De publicatie is te downloaden van het Internet. Het bekende werk van Hayward & Ryland (1995) bevat een beperkter aantal soorten, *C. equilibra* is wel opgenomen maar *C. mutica* niet. Verder kunnen het deeltje uit de reeks *Faune de France* over de amfipoden (Chevreux & Fage, 1925) (beschikbaar op het Internet) en de publicatie van Krapp-Schickel (1993), voor de Middellandse Zee, nuttig zijn omdat sommige zuidelijke soorten ook bij ons kunnen opduiken. Ten slotte moeten we ons ook bewust zijn dat Caprellidae van over heel de wereld tot bij ons kunnen komen, in aangroei op schepen bijvoorbeeld, zodat in de toekomst *C. mutica* mogelijk niet de enige geïntroduceerde soort zal blijven.

Voorkomen

Caprella equilibra is een kosmopolitische soort van warmer water (McCain 1968, Krapp-Schickel 1993) die officieel nog niet van onze wateren bekend is. Hayward & Ryland (1995) vermelden dat *C. equilibra* op alle Britse kusten kan aangetroffen worden. Zuidelijk van ons was ze wel al bekend van de Franse Kanaalkust, uit de Normandisch-Bretoense Golf (Dauvin, 1999) maar ze is niet opgenomen in de inventaris van de fauna en flora van de twee noordelijkste Franse departementen, Nord Pas-de-Calais en België (Muller, 2004). Er waren tot voor kort geen Nederlandse waarnemingen. Aangezien de soort een wereldwijde verspreiding heeft, kon ze wel in de Noordzee verwacht worden. Dat was ook het vermoeden van Jan Stock toen hij de soort al in 1955 opnam in zijn *Tabel van de Nederlandse spookkreeftjes* uitgegeven door de Nederlandse Strandwerkgemeenschap (Stock 1955), met de vermelding “Een cosmopolitische soort, vooral in warmere zeeën talrijk. Nog nooit in Nederland gevonden, doch - althans adventief - te verwachten”. Stock gebruikt in deze publicatie een iets andere spelling voor de wetenschappelijke naam namelijk *Caprella aequilibra*, een variant die in de oudere literatuur vaak voorkomt. Tegenwoordig is *C. equilibra* als naam aanvaard.

Ik vond *Caprella equilibra* voor het eerst op 12 november 2007 op een grote boei afkomstig van een mosselkweekproject voor Nieuwpoort. Daar was sedert 2006 een zone aangeduid waar mossels mochten gekweekt worden. De boei was de dag voordien op het strand van Raversijde aangespoeld. In een staal van de begroeiing dat voornamelijk uit Jassakokertjes bestond, vond ik bij het uitzoeken verschillende exemplaren van *C. equilibra*. Op navigatieboeien die ik al sedert 2001 onderzoek, had ik tot nu toe uitsluitend de geïntroduceerde *Caprella mutica* aangetroffen. Ik dacht dan ook in eerste instantie met deze soort te maken te hebben omdat de exemplaren ook wat roodachtig van kleur waren. Deze exemplaren waren eerder oranjegeel met roodbruine vlekken en, belangrijk, het lichaam was glad, zonder stekels zoals bij *C. mutica*. En natuurlijk gaf de stekel aan de basis van het tweede paar poten uiteindelijk de doorslag. De gestrande boei maakte deel

uit van enkele tientallen boeien die sedert 2006 voor een mosselkweekproject voor de kust van Nieuwpoort gelegd waren.

Deze mosselboei was losgelagen als gevolg van een noordwesterstorm. Er waren op dat moment nog meer boeien losgeslagen, onder andere een paar kleinere gele boeitjes van een Frans mosselkweekproject net over de grens te Zuydcoote. Van een daarvan dat op 11 november 2007 te De Panne aangespoelde, bezorgde Lodewijk Janssens me enkele Caprella's die hij ook weer uit een staaltje Jassa's gehaald had. Het bleken eveneens *C. equilibra*'s te zijn. Op dat boei'tje zaten talrijke jonge exemplaren en vrouwtjes, geen grote mannetjes zoals op de mosselkweekboei van Raversijde.

Ongeveer een jaar eerder was de soort ook in Nederland aangetroffen. Rien de Ruijter vond op 6 november 2006 tijdens een stranding van riemwier een plastic boei met daarop verschillende wieren. Bij het uitspoelen kwamen daar een paar spookkreeftjes uitgekropen die hem erg deden denken aan het harig spookkreeftje, maar ze waren kaal (De Ruijter, 2006). Marco Faasse identificeerde ze als *C. equilibra*. Daarmee duurde het zowat 50 jaar eer de voorspelling van Stock echt uitkwam. Overigens wist Marco me toen te vertellen dat hij ooit al een exemplaar in de haven van Duinkerke aangetroffen had.

Later bleek *C. equilibra* zich permanent gevestigd te hebben op de drijvende structuren - boeien en speciale frames - van de mosselkweekprojecten voor Nieuwpoort. Op 10 december 2009 kon ik stalen nemen van een mosselframe dat pas op 24 september uitgelegd was op een diepte van ongeveer 3 m. Het had dus 2,5 maand in zee verbleven. In die tijd bleek het frame volledig bedekt met Jassakokertjes met daartussen regelmatig *C. equilibra*. In maart 2010 ging het hele project roemloos ten onder en werden de uiteindelijk zowat 100 grote boeien van het project uit het water gehaald en vernietigd. De meeste lagen nog geen jaar uit. Ik kon er verschillende bemonsteren en op allemaal was *C. equilibra* talrijk aanwezig, mannetjes, vrouwtjes en vooral veel juvenielen. Maar daarmee was *C. equilibra* toch niet uit onze wateren verdwenen. Want op 19 november 2014 vond ik ze algemeen, samen met *C. mutica* op de H14 boei, die voor de haven van Zeebrugge lag. Daarna was het wachten op het najaar van 2016 voor nieuwe meldingen. De eerste in de reeks kwam dus van Aäron van op het stuk plastic in Oostduinkerke en ik trof de soort vervolgens aan op verschillende navigatieboeien, zie tabel hieronder. De voorlopig laatste waarneming komt van Aäron Fabrice die verschillende exemplaren aantrof in de begroeiing op een van de karakteristieke gele boeitjes afkomstig van het Franse mosselkweekproject, aangespoeld te Nieuwpoort op 3 januari 2017.

Naam	Locatie	Coördinaten	Opgenomen	Uitgelegd
H14	voor haven Zeebrugge	51° 24.41 N 002° 57.49 E	19/11/2014	12/06/2014
FLINTERSTAR- S	voor haven Zeebrugge	51° 23.67 N 003° 04.82 E	23/10/2016	3/11/2015
O2	haven Oostende	51° 14.93 N 002° 54.37 E	25/10/2016	4/02/2014
DC1	Wenduine	51° 17.99 N 003° 03.16 E	25/10/2016	28/04/2016
	Westende	51° 11.02 N 002° 46.73 E	28/04/2016	16/07/2015

	Blankenberg e	51° 19.44 N 003° 06.80 E	16/07/2015	27/02/2014
H8	Raversijde	51° 13.31 N 003° 52.17 E	22/11/2016	13/03/2015
S2	12,5 km West van Zeebrugge	51° 23.37 N 002° 58.09 E	30/11/2016	1/08/2014

Tabel met de Belgische navigatieboeien waarop *Caprella equilibra* aangetroffen werd.

Caprella equilibra komt tegenwoordig in Belgische wateren vooral voor op navigatieboeien in de kustzone rond Oostende – Raversijde en rond Zeebrugge – Blankenberge. *Caprella equilibra* kan zich blijkbaar snel vestigen. Het mosselframe werd in 2009 in 2.5 maand gekoloniseerd en de H14 boei lag slechts enkele maanden uit, de zomer wel inbegrepen. Maar niet op alle boeien die ik dit najaar bekeek, vond ik *Caprella*'s. Op de Flinterstar N boei die op hetzelfde moment en in het hetzelfde gebied lag als de Flinterstar S, vond ik er geen. Een geval apart is boei DC1 die op verschillende plaatsen langs onze kust gelegen heeft alvorens hij opgenomen werd. Ideaal dus om allerlei organismen verder te verspreiden over een groter gebied. En dat brengt ons meteen op de wijze waarop *Caprella*'s zich verspreiden en nieuwe gebieden kunnen koloniseren. Ze hebben dan wel geen vrijlevend planktonisch stadium, blijkbaar zijn ze toch succesvol in het koloniseren van nieuwe substraten. Dat zouden ze dan doen, al drijvend in het plankton. Takeuchi & Sawamoto (1998) hebben aangetoond dat *C. equilibra* langer dan andere soorten in het plankton verblijft, wat zijn kansen op een succesvolle vestiging ergens anders verhoogt, en natuurlijk kunnen ze vastgehecht aan drijvende voorwerpen ook verspreid worden.

Veel waarnemingen gebeuren in het najaar – mogelijk omdat dan de populaties het best ontwikkeld zijn en de aanwezigheid daarom het best opvalt – en komen dan van gestrande drijvende voorwerpen. De soort blijkt toch wel het hele jaar door aangetroffen te kunnen worden. Dikwijls is er een verband met een mosselkweek of voorwerpen waar veel mossels op zitten. Hoewel *C. equilibra*, net als veel andere *Caprella*'s, op allerlei substraten kan aangetroffen worden tussen de aangroei, wordt ze toch dikwijls van drijvende voorwerpen gemeld en is er een verband met artificiële harde substraten en installaties voor aquacultuur en mosselkweek (Takeuchi & Sawamoto 1998; Lopez-Jamar et al., 1984. Thiel et al., 2003). Het Belgische mosselkweekproject mag dan al beëindigd zijn, het mosselkweekproject net over de grens in Frankrijk waarbij talrijke kleinere boeien gebruikt worden, is nog steeds operationeel en kan bijdragen tot de vestiging en de verdere verspreiding (*stepping stone* effect) van *C. equilibra*. Van dat project geraken geregeld boeien verloren, die dan verder met hun begroeiing, naar het noorden de Noordzee indrijven om niet alleen op onze kust maar ook veel verder aan te spelen.

Hoewel een kosmopolitische soort was *C. equilibra* toch vooral bekend uit warmer water. Mogelijk was de Noordzee te koud voor een permanente vestiging. Maar dat kan veranderen, de soort kan niet alleen met drijvende voorwerpen tot in de Noordzee geraken, hij zou ook, als gevolg van de opwarming, in staat kunnen zijn om zich in de

toekomst in de zuidelijke Noordzee blijvend te vestigen, daarbij geholpen door de voortdurende toename van artificiële harde substraten zoals strandhoofden, boeien (recent voor allerlei aquacultuurprojecten), haveninstallaties, kustverdedigingswerken en recent ook de introductie van talrijke windturbines midden in de Noordzee. Daar heb ik echter nog geen *Caprella* 's op aangetroffen (Kerckhof et al., 2016) zelfs geen *C. mutica*, die blijkbaar toch eerder beperkt blijft tot de kustzone. Voorlopig toch.

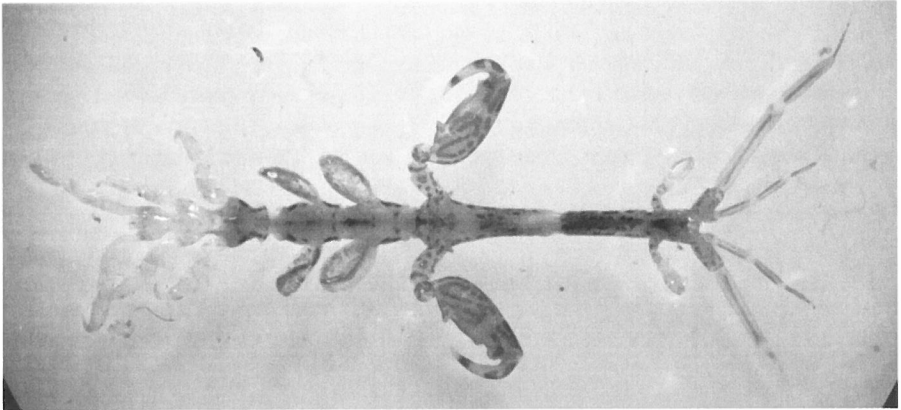
Summary

This article presents recent findings of the skeleton shrimp *Caprella equilibra* Stay, 1818 in Belgian waters. The species was in the past decade recorded from several floating objects including navigational buoys and buoys used in mussel culture projects. Sightings are mostly from autumn with most records thus far from autumn 2016, but the species can be found in other This cosmopolitan warm water species could probably benefit from the increased presence of floating artificial objects and the warming up of the coastal North Sea water to spread further to the north and to colonise the North Sea on a more permanent basis.

Literatuur

- CHEVREUX & FAGE L 1925. - Amphipodes. - Faune de France, 9 : [https://faunedefrance.org/bibliotheque/docs/CHEVREUX&FAGE\(FdeFr09\)Amphipodes.pdf](https://faunedefrance.org/bibliotheque/docs/CHEVREUX&FAGE(FdeFr09)Amphipodes.pdf) - Paris : Lechevalier 488 p., 438 figs.
- DAUVIN J-C 1999. Mise a jour de la liste des espèces d'Amphipodes (Crustacea: Peracarida) présents en Manche. Cah. Biol. Mar. 40(2): 165-183.
- DE RUIJTER R 2007. Het CS-verslag. Het Zeepaard 67(1): 2 – 6.
- GUERRA-GARCÍA J M 2014. Caprellidea. Identification guide to British caprellids v.3.3. NMBAQC 2012 taxonomic workshop, Dove Marine Laboratory. 17pp. www.nmbaqcs.org/media/1125/british-caprellids-revised.pdf
- HAYWARD P J, RYLAND J S (Eds.) 1995. Handbook of the marine fauna of North-West Europe. Oxford University/Oxford University Press: Oxford. XI, 800 pp.
- KERCKHOF F, DE MESEL I & DEGRAER S, 2016. Do wind farms favour introduced species? Chapter 6 in Degraer S, Brabant R, Rumes B & Vigin L, (Eds.). Environmental impacts of offshore wind farms in the Belgian Part of the North Sea: environmental impact monitoring reloaded. Royal Belgian Institute of Natural Sciences, Operational Directorate Natural Environment, Marine Ecology and Management Section. 287 pp.
- KRAPP-SCHICKEL, T, 1993. Suborder Caprellidea. In: S. Ruffo, The Amphipoda of the Mediterranean. Part 3. Mémoires de l'Institut Océanographique, 13: XXI-XXV, 577-813. (Monaco).
- LOPEZ-JAMAR E, IGLESIAS J. & OTERO J, 1984. Contribution of infauna and mussel-raft epifauna to demersal fish diets. Marine Ecology Progress Series 15: 13-18.
- MC CAIN J C, 1968. The Caprellidae (Crustacea : Amphipoda) of the Western North Atlantic. - Bulletin United States national museum, 278 : VI- 147 p., 56 figs.

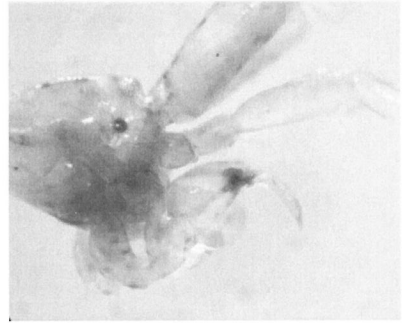
- MULLER Y, 2004. Faune et flore du littoral du Nord, du Pas-de-Calais et de la Belgique: inventaire. *Commission Régionale de Biologie Région Nord Pas-de-Calais: France*. 307 pp.
- STOCK J H, 1955. Nederlandse Spookkreeftjes. SWG-tabellenserie no.14, KNNV & NJN, 12 pp.
- TAKEUCHI I and SAWAMOTO S 1998. Distribution of caprellid amphipods (Crustacea) in the western North Pacific based on the CSK International Zooplankton Collection, *Plankton Biology and Ecology*, 45(2), 225–230.
- THIEL M, GUERRA-GARCÍA J M, LANCELLOTTI D A & VÁSQUEZ N 2003. The distribution of littoral caprellids (Crustacea: Amphipoda: Caprellidea) along the Pacific coast of continental Chile. *Revista Chilena de Historia Natural*, 76: 297-312.

Caprella equilibra mannetje

2de schaarpoet en stekel onderaanzicht

kop

(foto's: Aäron Fabrice)

**Muscarstraat 14
8400 Oostende.**

Stranding van een levende Reuzenhaai (*Cetorhinus maximus*) te De Panne

Jan Haelters

Een levende haai op het strand!

29 oktober 2016. De eerste dag van de herfstvakantie. We verwachten geen strandingen, want het waait niet – windkracht 1 uit WNW. We verwachten wel wat waarnemingen: het is mooi weer, platte zee, en veel volk op het strand: ideaal voor het waarnemen van bijvoorbeeld zeehonden voor de kust. Plots, net na de middag, toch een onverwacht telefoontje van een wandelaar: er ligt een dier op het strand te De Panne, nabij de meest oostelijke slufte, en het leeft nog. Het is ruim 3 m lang en zwart. Een beetje doorvragen leidt ons naar een haai: verticale staartvin! Even later komen de eerste foto's binnen: het gaat onmiskenbaar om een Reuzenhaai (*Cetorhinus maximus*) (foto 2). De brandweer en een aantal vrijwilligers leveren grote inspanningen om het dier terug in het water te brengen: een moeilijke opdracht gezien het afgaand tij. Uiteindelijk lukt het, maar het dier heeft meer dan een uur droog gelegen.

Foto 1: Poging om de Reuzenhaai (*Cetorhinus maximus*) terug in zee te krijgen
(Foto Jan. Haelters)

Het dier blijft traag rondzwemmen in zeer ondiep water tussen het strand en de eerste zandbank, en het de brandweer, samen met vrijwilligers die in jeansbroek en zelfs bloot bovenlijf in het koude water staan, slagen er niet in om het dier tot *voorbij* die bank te

brengen. Frustrerend. Ook de assistentie van de kleine vaartuigjes van een lokale hengelsportvereniging baat niet. Het lijkt er op dat het dier niet *wil* wegzwemmen (foto 1). Mogelijk heeft het te lang op het droge gelegen, en is het te verzwakt, of hebben bepaalde ingewanden schade opgelopen. Iets meer dan een uur later ligt het opnieuw op het strand, nu definitief. Het is duidelijk: het dier is stervende, en kan niet meer gered worden – nieuwe pogingen om het in zee te brengen zijn nutteloos. Veel omstaanders verzoeken de aanwezige brandweer om toch nog pogingen te ondernemen, maar dat is zinloos: reddingswerkers zijn uitgeput, en het is duidelijk dat nieuwe pogingen tot niets zullen leiden.

De felle emoties over het fatale lot van deze pelagische vis, uiteindelijk verongelukt in verraderlijk ondiep water, moeten ook in een context geplaatst worden: als het niet lukt om het te redden, dan lukt het niet. Dieren sterven nu eenmaal – hoe jammer ook in dit geval van een prachtig, indrukwekkend dier. Voor andere soorten haaien halen we onze neus niet op wanneer ze op ons bord liggen. Een vergelijking met een dolfijn op het strand, een diersoort die we een hoge ‘intelligentie’ en ‘gevoelens’ vergelijkbaar aan die van de mens toekennen, gaat uiteindelijk ook niet op voor de Reuzenhaai. Deze haai heeft de kleinste hersenen tegenover zijn lichaamsgewicht van alle haaien, mogelijk door zijn nogal passieve planktonetende leefwijze (Kruska, 1988).

Op het strand wordt duidelijk dat de ‘3 meter’ een onderschatting is: het dier is ongeveer 5 m lang – een lengte die varieert naargelang de positie van de staart van het dier van 4,8 tot 5,2 m. De claspers (analoog met de penis) leren ons dat het een nog onvolwassen mannetje is. Tegen zonsondergang wordt het dier, dat dan net gestorven is, met een bulldozer van de gemeente van het strand weggenomen.

Onderzoek

Op 30 oktober werd het dier onderzocht door medewerkers van de Universiteiten van Gent en Luik, het Koninklijk Belgisch Instituut voor Natuurwetenschappen en haaienspecialist Frederik Mollen. Het gewicht van het dier werd bepaald: 670 kg! In het spijsverteringsstelsel werd geen plastic aangetroffen, zoals vaak het geval bij deze planktonetende soort (Mollen, persoonlijke mededeling), en er waren geen herkenbare voedselresten aanwezig. Er werden stalen genomen van weefsels, parasieten werden verzameld, en de ogen werden bewaard voor eventuele leeftijdsbepaling. Analyses van de ooglenzen worden steeds vaker gebruikt voor het schatten van de leeftijd van haaien en zeezoogdieren (Garde et al., 2007). Een analyse van de ooglenzen van Groenlandse haaien (*Somniosus microcephalus*) toonde recent aan dat deze slome dieren van koud water vele eeuwen oud kunnen worden (Nielsen et al., 2016).

Reuzenhaaien in België

De Reuzenhaai is een zeldzame soort in Belgische wateren (Poll, 1947; Rappé & Eneman, 1988; Haelters & Mollen, 2007). Gevallen van strandingen zijn ons niet bekend, maar zijn er ongetwijfeld geweest doorheen de jaren. Zo worden recent in het Verenigd

koninkrijk jaarlijks een vijftal strandingen gemeld (Deaville, 2016). Op het moment van de stranding van de Reuzenhaai te De Panne zwom een tweede dier voorbij, richting Frankrijk – waarschijnlijk waren dus meerdere dieren in de buurt aanwezig. Van de soort is bekend dat ze soms in groep voorkomen. De dagen nadien was er nog wel wat ‘beweging’ op zee, en werden nog ‘Reuzenhaaien’ gemeld voor de kust; in vele gevallen ging het om zeehonden, en in één geval mogelijk om een Griend (*Globicephala melas*; niet bevestigd). Zeer dicht bij het strand te De Panne werd in 2012 een zeer jonge Reuzenhaai opgemerkt (Haelters, 2012).

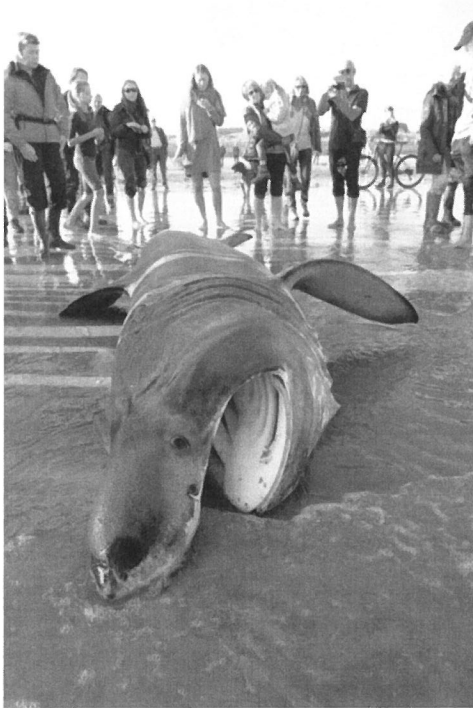

Foto 2: Reuzenhaai (*Cetorhinus maximus*) – De Panne 29 oktober 2016
(Foto Jan. Haelters)

Dankwoord

Dank aan Pascale De Groote voor de melding en het snelle doorsturen van de eerste foto's, dank aan de personen die het koude water trotseerden bij pogingen het dier te redden, dank aan de brandweer, de vissersvereniging Pannevissers, de gemeente De Panne, Jan Tavernier (fod DG5), Civiele Bescherming, Frederik Mollen, medewerkers

van UGent en ULg, en talloze andere personen en diensten die op één of andere manier tussenkwamen of assisteerden bij deze toch wel unieke stranding.

Summary

A living basking shark *Cetorhinus maximus* washed ashore on the beach of De Panne (Belgium) on 29 Octobre 2016. It was a young male, approx. 5 m long, with a weight of 670 kg. The species is a rare appearance in the southern North Sea in general and the Belgian maritime waters in particular. (GR)

Literatuur

- DEAVILLE, R. (ED.), 2016. CSIP Annual Report for the period 1st January – 31st December 2015. UK Cetacean Strandings Investigation Programme (CSIP). DEFRA. 76 p.
- GARDE, E., HEIDE-JOERGENSEN, M.P., HANSEN, S.H., NACHMAN, G. & FORCHHAMMER, M.C., 2007. Age-specific growth and remarkable longevity in narwhals (*Monodon monoceros*) from West Greenland as estimated by aspartic acid racemization. *Journal of Mammalogy* 88(1): 49-58.
- HAELTERS, J. & MOLLEN, F., 2007. Reuzenhaaien *Cetorhinus maximus* (Gunnerus, 1765) op de visveiling in België in 2006 en 2007. *De Strandvlo* 27(4): 94-102.
- HAELTERS, J., 2012. Een jonge reuzenhaai *Cetorhinus maximus* in het strandwater te De Panne. *De Strandvlo* 32(3): 80-82.
- KRUSKA, D.C., 1988. The brain of the basking shark (*Cetorhinus maximus*). *Brain Behavior and Evolution* 32(6): 353-63. DOI: 10.1159/000116562
- NIELSEN, J., HEDEHOLM, R.B., HEINEMEIER, J., BUSHNELL, P.G., CHRISTIANSEN, J.S., OLSEN, J., RAMSEY, C.B., BRILL, R.W., SIMON, M., STEFFENSEN, K.F. & STEFFENSEN, J.F., 2016. Eye lens radiocarbon reveals centuries of longevity in the Greenland shark (*Somniosus microcephalus*). *Science* 353 (6300): 702-704. DOI: 10.1126/science.aaf1703
- POLL, M., 1947. Faune de Belgique: poissons marins. Musée Royal d'Histoire Naturelle de Belgique, Brussel. 452 p.
- RAPPÉ, G. & ENEMAN, E., 1988. De zeevissen van België. Strandwerkgroep België: Oostende. 78 pp.

**Jan Britostraat 24
8200 Brugge**

Bijzondere vondsten – verslag nummer 9

Hans De Blauwe

Dit verslag loopt van 1 februari tot eind oktober 2016 en geeft bijzondere waarnemingen tussen de havengeul te Nieuwpoort en de Nederlandse grens. Waarnemingen ten zuiden van Nieuwpoort maken deel uit van een studie door leden die de cursus natuurgids volgen. Voor kwalen en hydromedusen behandelt dit verslag onze gehele kuststrook.

Wieren en planten

Op 12 maart 2016, tijdens de SWG excursie in de baai van Heist, vinden we vastgehecht Knotswier *Ascophyllum nodosum* langs de Oostelijke strekdam te Zeebrugge. Voor dit wier dat kalmer water verkiest, is dit de enige groeiplaats in ons land. Het is tevens te vinden binnen de havenmuren van Zeebrugge.

Op 10 augustus 2016 maakt Hans De Blauwe een wandeling op het strand van Oostende. In het aanspoelsel ligt Blaaswier *Fucus vesiculosus*, Knotswier *Ascophyllum nodosum*, Kleine zee-eik *Fucus spiralis*, Riemwier *Himantalia elongata*, enkele plukjes *Asparagopsis armata* en op een riemwiervoetje groeit Roze kalkkorstwier *Phymatolithon lenormandii*. Tussen de wieren liggen fragmenten van Groot zee gras *Zostera marina*.

Op 4 maart 2016 ontdekt Hans Hillewaert Wakame *Undaria pinnatifida* in de marinebasis te Zeebrugge. Het wier heeft zich dus verder uitgebreid buiten de jachthaven.

Krabben

Tijdens een sleep met de Simon Stevin op 22 februari 2016 meldt Bram Conings een exemplaar van de Gewimperde Zwemkrab *Liocarcinus navigator* voor de kust van Raversijde.

Op 5 maart vinden Anna Schneider en Thomas Gyselinck een Zuiderzeekrabje - *Rhithropanopeus harrisi* te Kallo op de Ketenisschor. Op 14 mei meldt Peter Vanderschoot 2 exemplaren op de Paardenschor te Doel.

Op 3 maart 2016 ontdekt Sebastiaan Hanouille te Bredene een Hooiwagenkrab *Macropodia rostrata* in het kruinet. Op 12 maart 2016 vinden we er eentje in de Baai van Heist tijdens de SWG excursie. Andere geleedpotigen waargenomen tijdens deze excursie zijn Strandkrab *Carcinus maenas*, Noordzeekrab *Cancer pagurus*, Blaasjeskrab *Hemigrapsus sanguineus*, Penseelkrab *Hemigrapsus takanoi*, 2 Fluwelen Zwemkrab *Necora puber*, Porseleinkrabbetje *Pisidia longicornis*, Harig porseleinkrabbetje *Porcellana platycheles*, Michelinmanneltje *Pycnogonum litorale* en Nieuw-Zeelandse Zeepok *Austrominius modestus*.

Neteldieren

Dodemensduim *Alcyonium digitatum* spoelde aan te Wenduine (Antoon Ovaere, 4 maart 2016) en Oostende (8 november 2016, Jan Mees).

Tijdens de SWG excursie in de Baai van Heist op 12 maart 2016 noteerden we volgende neteldieren: Paardenanemoon *Actinia equina*, Zeedahlia *Urticina felina*, Zeeanjelier *Metridium senile*, Sierlijke slibanemoon *Sagartia elegans*, *Obelia bidentata*, Penneschacht *Tubularia indivisa*, Gorgelpijppoliep *Ectopleura larynx*, Zeerasp *Hydractina echinata* en Kleine klokpoliep *Clytia hemisphaerica*.

Mosdiertjes

Op 8 maart 2016 vonden Wim Decock en Jan Mees een mooie aangespoelde kolonie van het Zijdemosdiertje *Vesicularia spinosa* te Oostende. Dit najaar spoelt deze soort blijkbaar veel minder aan dan andere jaren. Ik weet niet goed hoe ik dat moet interpreteren: zijn er dit jaar weinig of zijn er weining los gespoeld?

Tijdens de SWG excursie in de Baai van Heist vonden we langs de Oostelijke strekdam op 12 maart 2016 de volgende mosdiersoorten: Penneschaft-mosdiertje *Alcyonidium hydrocoailitum* vastgehecht op *Obelia bidentata*, Zeevitrage *Conopeum reticulum*, Harig Mosdiertje *Electra pilosa*, Steenmosdiertje *Scrupocellaria scruposa*, Bekermosdiertje *Farrella repens* en het Empingmosdiertje *Schizomavella linearis*.

Op 10 augustus 2016 determineert Hans De Blauwe *Celleporella hyalina* en Bloedrode ploimosdiertje *Watersipora subatra* op een aangespoeld riemwiervoetje opgeraapt op het strand van Oostende.

Weekdieren

Op 11 februari 2016 vinden Franky Bauwens en Dominique Verbeke drie eiertrossen van de Gewone pijlintkvis *Loligo vulgaris* te Lombardsijde. Eiertrossen van deze soort worden ook gemeld op 29 april 2016 te Zeebrugge (Johan Devos en Johan en Karin Steuperaert-Mels), 5 mei 2016 tussen Blankenberge en Zeebrugge (Franky Bauwens en Dominique Verbeke), 7 mei 2016 te Zeebrugge (Hans De Blauwe) en tenslotte 27 mei 2016 te Oostende (Jan Mees).

Op 17 februari 2016 vist de RV Simon Stevin 5 verse doubletten op van de Wijde mantel *Aequipecten opercularis* op enige kilometers voor de kust van Knokke.

Op 26 februari 2016 inspecteert Aäron Fabrice een aangespoelde boei met wat mosselen, daarop telt hij 143 mossel slurpers *Odostomia scalaris* met vleesresten.

Tijdens de SWG excursie op 12 maart 2016 in de Baai van Heist vonden we adulten en legsels van Purperslak - *Nucella lapillus* en verder Muiltje *Crepidula fornicata*, Kokkel *Cerastoderma edule*, Gewone alikruik *Littorina littorea*, Platte slijkgaper *Scrobicularia plana*, Vlokkige zeeslak *Aeolidia papillosa*, Gewone schaalhoren *Patella vulgata*. We vonden er ook talrijke verse lege doubletten alsook diverse levende exemplaren van de Filipijnse tapijtschelp *Ruditapes philippinarum* de soort aangetroffen. Alle op het zeer slibrijke substraat. Ook hier heeft zich nu een populatie ontwikkeld. Manu Dumoulin en

Alfred Anthierens vonden er eerder op 18 augustus 2015 een vers leeg doublet met breedte 3,96 cm.

Jan Soors vond op 14 maart 2016 een Gewoon muizenootje *Myosotella myosotis* in het Zwin.

Op 27 oktober 2016 raapte Jan Seys op de Oosteroever te Oostende een vreemde oester op uit het massale aanspoelsel dat er die week lag. Het betrof een doublet van een onvolwassen vleugeloester *Pteria hirundo* (foto 1). Dat is een Europese soort die tot in de Golf van Biskaje aangetroffen wordt en soms op drijvende voorwerpen tot bij ons op het strand belandt.

Foto 1: Recente precaudale wervel van een Atlantische zeilvis *Istiophorus albicans* (foto: Jan Seys)

Wormen

Tijdens de SWG excursie in de Baai van Heist vonden we langs de Oostelijke strekdam op 12 maart 2016 vele legsels van wormen. Deze groene bolletjes zijn mogelijk afkomstig van twee soorten, met name de Gestippelde dieseltreinworm *Phyllodoce maculata* of de Groene bladkieuwworm *Eulalia viridis*. We vonden er ook oppervlaktes met de Schelpkokerworm *Lanice conchilega*.

Op 17 augustus 2016 vangt de Simon Stevin een Fluwelen zeemuis *Aphrodita aculeata* in de windmolenparken voor de kust van Zeebrugge.

Aphelochaeta marioni, een borstelworm, is op 15 maart 2016 in het Zwin (zwingeel) aangetroffen door Jan Soors.

Zeezoogdieren

Als we na de SWG excursie in de Baai van Heist op 12 maart 2016 terugkeren van de laagwaterlijn naar de zeedijk moeten we een ommetje maken rond een Grijs Zeehond - *Halichoerus grypus* die recht op ons kwam afgeheupeld. We waren hem blijkbaar tijdens de excursie heel dichtbij voorbijgelopen. Hij had zich gesneden aan de scherpe kleppen van de Japanse oester *Crassostrea gigas*.

Vissen

Door gebrek aan grijze garnaal voor de kust zijn er weinig kruiers actief, dit resulteert ook in een kleiner aantal waarnemingen van vissen.

Op 14 juli 2016 zwemt te Zeebrugge een volwassen Makreel *Scomber scombrus* het strand op (Hans De Blauwe). Misschien was hij op de vlucht voor een zeezoogdier. Op 30 augustus 2016 meldt Jan Ranson een Vorskwab *Raniceps raninus* van het windmolenpark voor de kust van Zeebrugge.

Jan Mees meldt de vondst van een recente precaudale wervel van een Atlantische zeilvis *Istiophorus albicans* te Oostende op het strand aan het oosterstaketsel (foto 2). De wervel werd gedetermineerd door Wim Wouters van het KBIN en wordt bewaard in collectie.

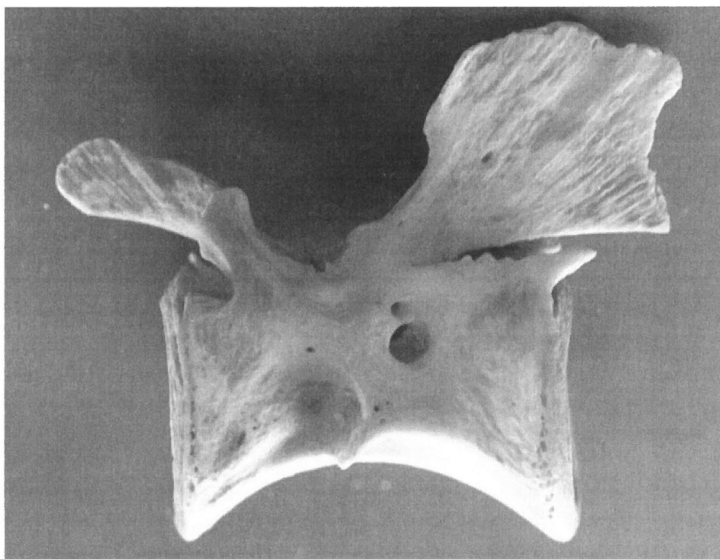

Foto 2: Recente precaudale wervel van een Atlantische zeilvis *Istiophorus albicans* (foto: Jan Mees)

Weinig waarnemingen dit jaar van de Spiering *Osmerus eperlanus*. Tijdens een sleep met de Simon Stevin op 22 februari 2016 meldt Bram Conings een exemplaar. Er volgen nog

meldingen van één exemplaar bij netvangsten op 2, 3 en 9 maart en 28 oktober 2016 (Jan Ranson, Hans Hillewaert, Bram Conings).

Kwallen

Voor onderstaand kwallenoverzicht worden alle waarnemingen van onze volledige kust in rekening genomen.

Het Parasolletje *Eutonina indicans* werd gemeld van 5 mei tot en met 6 juni 2016 met massale strandingen op 21 en 22 mei. Waarnemingen zijn van Philippe Vanmeerbeeck, Hans De Blauwe, Antoon Ovaere, Jan Mees, Wim Decock, Charlotte Magherman, Tom Ameye en Bram Conings.

Op 4 september 2016 wordt in de jachthaven van Zeebrugge een kwalletje van *Eucheilota maculata* aangetroffen en gedetermineerd door Hans De Blauwe.

Lampenkapjes en Ikealampenkapjes waren dit jaar uit de mode. Geen enkel Ikealampenkapje *Aequora aequorea* werd gemeld. Van het Lampenkapje *Aequorea vitrina* is er melding van 3 exemplaren: 14 juli 2016 te Zeebrugge (Hans De Blauwe), 8 augustus 2016 te De Panne (René Billiau) en 13 september 2016 te Oostende (Franky Bauwens en Dominique Verbeke).

De Kompaskwal *Chrysaora hysoscella* verschijnt op 30 juni 2016 en wordt in lage aantallen gezien op het strand: 12 juli waarnemingen van 1 tot meer dan 20 exemplaren; 13 augustus waarnemingen van 1 tot 50 exemplaren; 9 waarnemingen in september van 1 tot 10 exemplaren en 6 oktober waarnemingen van 1 tot 8 exemplaren (22 verschillende waarnemers). Op 17 juli 2016 vond Heide Knöbl een wel erg grote kompaskwal met diameter 25 cm te Bredene.

Oorkwallen *Aurelia aurita* worden gemeld van 29 april tot 7 november 2016. Het hoogst gemelde aantal is “meer dan 100”. Op 4 en 5 juni 2016 worden resp. meer dan 100 en meer dan 1000 poliepen van de Oorkwal vastgesteld in de jachthaven van Zeebrugge.

Zeepaddenstoelen *Rhizostoma pulmo* waren niet algemeen dit jaar. De eerste wordt gemeld op 10 juni 2016. Tot eind oktober worden slechts 7 exemplaren gemeld. Later op het jaar volgen er nog maar dat is voor een volgend verslag.

Blauwe Haarkwallen *Cyanea lamarckii*, die deden het pas slecht dit jaar. Eerste waarneming op 29 april 2016, de laatste op 30 augustus 2016. Het gaat in totaal om slechts 20 exemplaren met als hoogste aantal 9 exemplaren op 31 mei, geteld door Antoon Ovaere.

Op 20 juli 2016 komt de Amerikaanse ribkwal *Mnemiopsis leidyi* in vizier met meer dan 10 exemplaren in het Boudewijnkanaal tussen Brugge en Zeebrugge (Hans De Blauwe). Vanaf 8 augustus zijn er meldingen van de zee en het strand. Hoogste aantallen gemeld zijn 100 ex aangespoeld te De Haan op 27 oktober door Guido Rappé en 1000 of meer in de jachthaven van Zeebrugge op 25 augustus en 4 en 30 september 2016 door Guido Rappé en Hans De Blauwe.

Vondsten van Dodemansduim *Alcyonium digitatum*, aan de Belgische Westkust

Marie-Thérèse Vanhaelen

Onlangs, op 15 november 2016 vond ik nabij het Vissersmonument te Koksijde een uiterst verse kolonie *Alcyonium digitatum* op het strand.

Ik herinnerde me, dat ik lang geleden ook een mooie kolonie gevonden had; dat was tijdens de herfst van 1992.

Daar er recentelijk meerdere meldingen gedaan zijn van deze soort (Kerckhof en De Blauwe, 2015), (De Blauwe, 2014) en (De Blauwe, 2016) besloot ik de gegevens van mijn vroegere vondst op te zoeken; ik wist namelijk dat het exemplaar bewaard was.

Toen het doosje terug te voorschijn kwam, bleek dat er lijstjes met vondsten bijzaten van 1990 tot eind 1995. (Dus toch niet zo zeldzaam op het strand als ik dacht !).

Maar ik had slechts die ene mooiste kolonie bijgehouden.

Hier volgt de beschrijving : ze was bij de vondst op 10 oktober 1992 te Koksijde, Ster der Zee uiterst vers, roosachtig, vierlobbig van vorm en ongeveer 5,5 cm op 3,5 cm; ze zat vast op een ongeveer even grote, ruwe, zwarte, afgeronde steen waarin gaten zaten met levende boorwormen *Polydora ciliata* en eveneens levende Driekantige kalkkokerwormen *Pomatoceres triqueter*. Daar in die tijd foto's in de Strandvlo nog niet aan de orde van de dag waren, maakte ik er toen een tekeningetje van (fig.1).

Alle andere exemplaren uit die periode zaten niet meer op een substraat.

Datum	Vindplaats	Aantal + toestand
11-07-90	ODK	1 ex., los
10-10-92	KOK	1 op substraat (beschrijving hierboven)
17-10-93	KOK+ODK	3, los
25-02-94	Sint-André	2, los
12-04-94	KOK	1 los
06-10-94	DP	5 los
07-10-94	KOK	2 los
04-01-95	KOK	5 los Na zware storm
05-01-95	KOK	8 los
14-01-95	KOK	2 los
15-01-95	DP	1 los

23-03-95	KOK	1 los
30-06-95	KOK	2 los
30-09-95	KOK	2 los

Tabel: Eigen vondsten van *Alcyonium digitatum* vanaf 1990 tot eind 1995.

(KOK = Koksijde, DP = De Panne, ODK = Oostduinkerke)

Fig. 1: Tekening van verse kolonie *Alcyonium digitatum* gevonden op 10/10/1992 te Koksijde, Ster der Zee (M. Th. Vanhaelen)

We nemen aan dat andere strandwaarnemers in die periode ook vondsten deden van Dodemansduim.

We kunnen afleiden uit de tabel dat de meeste vondsten gedaan werden in de herfst- en winterperiode. Uit onze notities blijkt ook dat deze soort vooral aanspoeld is na stormen en ook bij vriesweer. Zo werden bijvoorbeeld de acht kolonies van 5 januari 1995 opgeraapt in de vloedlijn; ze waren bevroren en lagen tussen vele duizenden slibanemonen *Sagartia troglodytes*; twee Dodemansduimen waren 7 cm, twee exemplaren oranje en de andere bleek. Op 30 september 1995 was één van de kolonies uiterst vers, er waren enkele stukjes afgebroken; op die plaatsen waren de rozerode poliepjes heel goed te zien.

Bekijken we nu de recente vondst van 15 november 2016: (foto 1), de kolonie lag tegen de westkant van het strandhoofd bij het Vissersmonument en was uiterst vers, mogelijk nog levend.

Ze was hartvormig en roze (twee lobben) en zat vast op een kluwen van levende Driekantige kalkkokerworm *Pomatoceres triqueter*. Deze verse Dodemansduim had een groote van ongeveer 6 cm x 3 cm.

Uit de aangehaalde literatuur leid ik af dat vondsten op substraat eerder zeldzaam zijn op Belgisch strand.

Alcyonium digitatum behoort tot de orde der Alcyonacea, één van de orden van de zachte koralen.

Volgens Weinberg (1994) vormen de kolonies vleesachtige, gelobde massa's. Elke kolonie, die tot een twaalftal, ietwat afgeplatte lobben kan vormen, kan ruim 20 cm worden. Als de kolonies zich uitzetten krijgen ze een donsachtig voorkomen.

De meest algemene kleuren zijn geel of bleek oranje. De soort vertoont een voorkeur voor gebieden met sterke stroming; ze leeft op harde substraten, zoals rotsen en stenen en komt ook overvloedig voor op scheepswrakken.

Ze leeft vanaf enkele meters tot ongeveer 50 m diep en komt voor vanaf het noorden van Portugal tot IJsland.

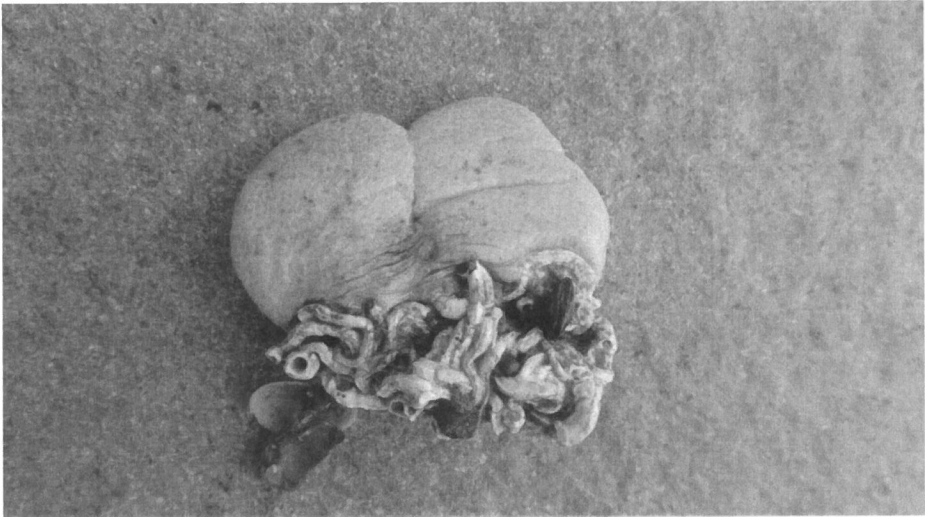

Foto 1: Verse kolonie *Alcyonium digitatum* gevonden op 15 november 2016 te Koksijde (Foto: Marc Panneels)

Besluit

We merken op dat de kolonies die aan de Belgische kust aanspoelen, beduidend kleiner blijven, dat de kleur van verse exemplaren (meestal) roze is, dat een aantal angespoelden minder vers zijn of slechts fragmenten van grotere kolonies zijn en dat er ook andere harde substraten gebruikt worden dan stenen en rotsen. We vragen ons af of vondsten op onze stranden misschien afkomstig zijn van wrakken? Werd Dodemansduim al

waargenomen op havendammen of rotsen, bv. Boulogne of komt hij voor op onze eigen havenmuren ?

Misschien hebben duikers hierop een antwoord (Oosterschelde?)

Wij blijven er in ieder geval naar uitkijken op onze strandtochten.

Summary

The find of dead man's fingers *Alcyonium digitatum*, washed ashore on the sandy beach at Koksijde (Belgium) formed the incentive to look at former data. It is absolutely not a common appearance on the beach. Some data in the recent years and strangely enough some more in the early 1990s.

Literatuur

- DE BLAUWE, H., 2014. Bijzondere vondsten verslag nummer 5. De Strandvlo 34(2): 63
DE BLAUWE, H., 2016. Bijzondere vondsten verslag nummer 8. De Strandvlo 36(2): 51
KERCKHOF, F. & H. DE BLAUWE, 2015. Bijzondere vondsten verslag nummer 7. De Strandvlo 35(3): 93
WEINBERG, S., 1994. Découvrir l'Atlantique, la Manche et la mer du Nord. Nathan, 383pp.

**Ter Yde, I
8670 Oostduinkerke**

Vondst van een erg groot exemplaar van *Bittium reticulatum* (da Costa, 1778) in Camaret-sur-Mer (Finistère, Bretagne, Frankrijk)

Floris Verhaeghe

In de zomer van 2016 trok ik met het gezin naar het Presqu'île de Crozon. De focus lag niet op de studie van de mariene biodiversiteit; met coëfficiënten van 81 tot 57 en erg rustig weer was het niet echt het moment voor buitengewone strandexploraties. Desalniettemin is de streek bijzonder mooi in de zomer en zelfs bij slechte getijden ook heel erg de moeite. Het beeld van de bloeiende heide op de kliffen is ongewoon mooi als je de streek énkél kent van de meerdaagses in het voorjaar.

Tijdens een wandeling op de *Pointe du Grand Gouin* op 28 juli besloten we een koffie te gaan drinken op de dijk in het nabije Camaret-sur-Mer. Hierbij liepen we een stukje over de *Plage du Corréjou*. Zoals verwacht was het niet veel soeps op het strand. Wat algemene soorten en gerold materiaal. Amper gruis... Plots viel mijn oog op een erg lang, slank priemvormig slakkenhuisje. Bij nader inzien bleek het om een wel erg groot exemplaar van *Bittium reticulatum* (foto 1) te gaan.

Het huisje meet nét geen 16mm. De laatste winding is wat beschadigd zodat het bij leven en welzijn toch minstens 16mm moet geweest zijn. Het huisje is ter hoogte van de laatste onbeschadigde winding ongeveer 2,8m m breed wat de schelp een erg slank beeld geeft. Gezien het de eerste keer was dat ik dergelijk grote *B. reticulatum* vond, heb ik eens opgezocht hoe uitzonderlijk die grootte wel was.

Graham (1988) vermeldt 'up to 8 mm high, 3 mm broad'. Audiber & Delemarre (2009) vermelden 'de 4 à 10 mm, parfois plus'. Tisselli & Giunchi (2005) 'Altezza massima 12 mm'. Enkel in Fretter & Graham (1981) komen de vermelde maximale afmetingen in de buurt: 'Recorded up to 15 x 6 mm but commonly c. 8 x 3 mm'. Met minstens 15,8 mm is mijn gevonden exemplaar dus toch nog een 5% groter.

Summary

The author reports the find in Camaret-sur-Mer (Brittany, France) of a specimen of the marine snail *Bittium reticulatum* with dimensions 15,8 x 2,8 mm, a true giant of this small species of mollusc. (GR)

Literatuur

AUDIBERT, C. & DELEMARRE, J-L. (2009). Guide des Coquillages de France – Atlantique et Manche. Editions Belin. 223 pp

- FRETTER, V. & GRAHAM, A. (1981). The Prosobranch Molluscs of Britain and Denmark. Part 6 – Cerithiacea, STROMBACEA, Hipponicacea, Calyptraeacea, Lamellariacea, Cypraeacea, Naticacea, Tonnacea, Heteropoda. Supplement 9 – The Journal of Molluscan Studies, April 1981.
- GRAHAM, A. (1988). Molluscs: Prosobranch and Pyramidellid Gastropods. Synopses of the British Fauna. No. 2 (Sec.Ed.). 662 pp.
- TISSELLI, M. & GIUNCHI, L. (2005). *Bittium*, *Cassiella* e *Cerithium*: chiave di determinazione e tavole. Notizario Società Italiana di Malacologia. 23 (9-12), p 14-21.

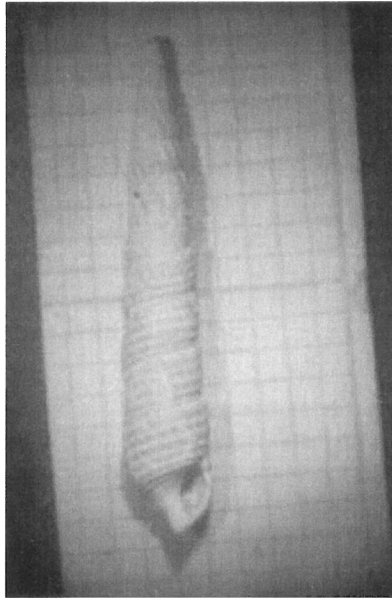
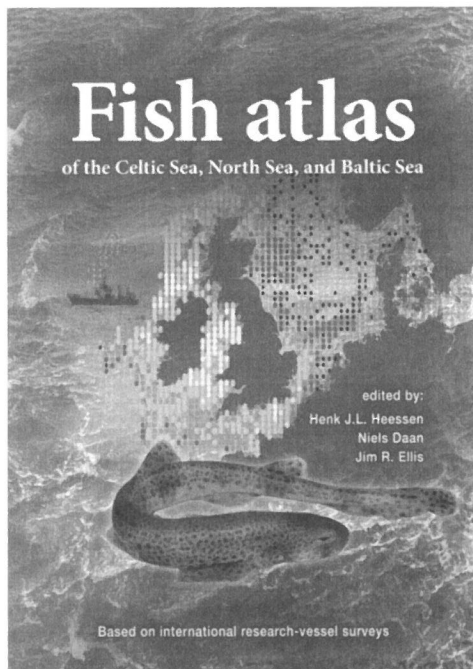

Foto 1: *Bittium reticulatum* –net geen 16 mm groot
(Foto: Floris Verhaeghe)

**Torhoutstraat 124
8610 Kortemark**

Boekbespreking Henk J.L. Heessen, Niels Daan, Jim R. Ellis (editors), 2015. Fish Atlas of the Celtic Sea, North Sea and Baltic Sea. KNNV, 572 p. ISBN: 9789050115377, A4-formaat, € 79,50

Dit is een schitterend boek op groot formaat over de vissen van de West-Europese zeeboord. De website van de uitgever, de Koninklijke Nederlandse Natuurhistorische Vereniging omschrijft deze uitgave zo: "Het eerste complete overzicht van alle mariene vissoorten van de Noordzee, Oostzee en Ierse Zee. Europees onderzoek richt zich met name op commercieel interessante zeevissen. Deze atlas presenteert de actuele gegevens van alle West-Europese vissoorten van 1977 tot 2013."

Zonder de pret te willen bederven, maar dat is het niet of toch niet helemaal. Het is een boek gebaseerd op de internationale bestandsopnames van de commerciële vissoorten, uitgevoerd door visserijbiologen op onderzoeksschepen, zoals ook de ondertitel aangeeft.

Bestandsopnames worden gemaakt aan de hand van wetenschappelijke visserij: "Based on international research-vessel surveys". Daarbij vist men op een gestandaardiseerde manier en analyseert men de vangst. De gebruikte methode van vissen was het sleepnet (zowel bordenvisserij als boomkor), omdat dat ook de belangrijkste methode van de professionele visserij is. Deze bestandsopnames dienen om de grootte van visstocks te kunnen schatten en voorspellingen te doen over de stockgrootte van de komende jaren, de basis voor de later aan de visserij toegekende visquota. Dergelijke monitoring doet men al verscheidene decennia lang. 70000 trekken werden zo geanalyseerd voor dit boek en informatie over een 200-tal vissoorten meegegeven. Dat is veel meer dan het aantal puur commerciële soorten, maar minder dan "alle mariene vissoorten".

De drie coördinatoren zijn ervaren visserijbiologen: Dr. Henk Heessen en Dr. Niels Daan werken bij IMARES in IJmuiden. Dr. Jim Ellis bij CEFAS in Lowestoft (UK). Daarnaast werkten 25 van hun internationale collega's mee aan de teksten.

In de inleiding worden de visserijonderzoeksfaciliteiten en onderzoeksgroepen van IJmuiden (NL), Aberdeen (Schotland), Lowestoft (Engeland), Belfast (Noord-Ierland), Bergen (Noorwegen), Galway (Ierland), Santander (Spanje) en Boulogne (Frankrijk)

bedankt voor hun medewerking, benevens nog een rist individuele wetenschappers en co-auteurs van de teksten over de verschillende soorten. Vreemd genoeg wordt ons eigen ILVO van Oostende niet vermeld, evenmin als individuele Belgen. Heeft ons vaderland dan niet meegewerkt? We houden het er hier op dat de centrale databank van de bestandsopnamen gehuisd is bij ICES (Kopenhagen, Denemarken), waar allicht ook de Belgische (en Duitse en Deense) gegevens in opgeslagen zijn. De wateren van de drie laatste naties vallen onder de geografische gebieden die beschreven worden, behorend tot het Noordwest-Europese continentale plat: de omgeving van de Britse eilanden (Noordzee, Kanaal, Bristol Kanaal, Ierse Zee, Keltische Zee, westkust van Ierland en Schotland...) en de Oostzee. De waterdiepte van de proefvisserij overschrijdt de 200 meter niet.

De bulk van het boek wordt ingenomen door de soortbesprekingen, 78 in totaal. Soms worden soorten samengenomen, omdat ze op dek moeilijk te determineren zijn in grote hoeveelheden, of omdat sommige onderzoeksgroepen dergelijke soortgroepen al langer hanteren; zo bijv. elft en fint samen, de vijfdradige meunen, de koornaarvissen, de harders, de zandspieringen (incl. smelt), de zeenaalden, de roodbaarzen, de grote grondels, de kleine grondels...

Telkens wordt een foto meegegeven van de soort in kwestie en een bondige tekst van de biologische kennis en toestand omtrent identificatie, verspreiding, leeftijdsopbouw, voortplanting, migratiepatronen, de plaats in het voedselweb (trofisch niveau), de exploitatie.

Per soort of soortgroep worden ook kaartjes (het is tenslotte een atlas) gepresenteerd over de verspreiding, soms kwalitatief (aan-/afwezigheid), maar vaak ook kwantitatief (talrijkheid, dichtheid aan de hand van een kleurcode). Er is een hemelsbreed verschil tussen de ene en de andere soort stippen: het voorkomen van een soort als grote zeldzaamheid en een jaarrond of seizoenale talrijke soort. De kwantatieve kaartjes gebruiken het aantal gevangen exemplaren per uur visserij als werkeenheid. Soms zijn er meerdere kaartjes, waarbij de informatie wordt opgesplitst volgens grootteklasse of tijdsperiode, Grafieken vervolledigen dikwijls het beeld: over de dieptedistributie, de lengteklassen, het seizoenaal voorkomen, de trend van de stock(s) over de jaren in bepaalde gebieden.

Een dergelijk enorm volume is (natuurlijk?) niet vrij van fouten: nota bene een literatuurreferentie naar landgenoten (Nijssen & de Groot, 1974, p.483) is niet terug te vinden in de bibliografische overzichten achteraan. Gelukkig staat er op p.496 een fotootje bij, zodat ik kan zien wat die "black-bagged gulls" zijn: geen zwartzakmeeuwen, maar mantelmeeuwen.

Het boek is niet alleen geschreven voor visserijbiologen en marien biologen, maar voor iedereen met interesse voor zeevissen, van natuurliefhebber, diepzeeduiker en aquariumhouder tot professionele chef-kok en de milieubewuste consument.

Het is een goudmijn op het vlak van verspreiding en dichtheid van de courante vissoorten in ons zeegebied en de trends in hun (beviste) populaties. Warm aanbevolen.

Guido Rappé

Inhoud jaargang 36

Jaargang 36 nr. 1

Inhoud, Bestuursmededelingen, Jaarvergadering SWG 2016, Excursiekalender SWG 2016, Excursieprogramma Slak-In-Du 2016, Excursiekalender Nederlandse SWG 2016	1
Francis Kerckhof	Nieuwe natuur: de bivalven fauna van het Klein Strand in Oostende en een tweede populatie van de Filipijnse tapijtschelp <i>Ruditapes philippinarum</i> 6
Nathal Severijns	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie naar Ambleteuse (Boulonnais) op 27 en 28 april 2013 12
Ingrid Jonckheere en Aäron Fabrice	Verslag van de meest opvallende waarnemingen tijdens de herfst 2015 op het strand van Koksijde 24
Ingrid Jonckheere en Aäron Fabrice	Fuiken met Brede ringsprietlak <i>Facelina bostoniensis</i> (Couthouy, 1838) en Gedoornde zeespin <i>Endeis spinosa</i> (Montagu, 1808) aangespoeld te Koksijde op 17 januari 2016 28
Ingrid Jonckheere(1), Hilde Busschaert(2) & Rudy Balcaen(3)	Een klep van <i>Glossus lunatus crassus</i> (Nyst & Westendorp, 1839) gevonden te Koksijde op 15 januari 2016 33

Jaargang 36 nr. 2

Inhoud, Bestuursmededelingen	37
Statuten van De Strandwerkgroep	39
Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2016, Excursieprogramma Slak-In-Du 2016, Excursiekalender Nederlandse SWG 2016	43
Marie-Thérèse Vanhaelen	Enkele strandwaarnemingen te Koksijde in 2015 en januari 2016 46
Hans De Blauwe	Bijzondere vondsten - verslag nummer 8 48
Ingrid Jonckheere, Hilde Busschaert, Aäron Fabrice, Rudy Balcaen	Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de winter 2015/2016 op het strand te Koksijde 53
Ingrid Jonckheere, Aäron Fabrice, Rudy Balcaen, Hilde Busschaert	Verslag van de opvallendste waarnemingen tijdens de lente 2016 te Koksijde met speciale aandacht voor het massaal aanspoelen van <i>Echiurus echiurus</i> (Pallas, 1766) op 5 juni 60
Boekbespreking	70

Jaargang 36 nr. 3

Inhoud, Bestuursmededelingen	72
Laagwatertabel, Excursiekalender SWG 2016, Excursieprogramma Slak-In-Du 2016, Excursiekalender Nederlandse SWG 2016	73

Jan Haelters	Ze bleven maar komen: Potvissen op de stranden van de zuidelijke Noordzee in het voorjaar van 2016	75
Nathal Severijns	Verslag van de meerdaagse SWG-excursie van 22 februari tot 6 maart 2014 naar St. Jacut-de-la-Mer (Bretagne)	82
Floris Verhaeghe	Gruisverslag meerdaagse 2014 Saint-Jacut-de-la-Mer	100
Gerard C. Cadée	Een Tamarinde zaad van het strand van Oostende	104
Jaargang 36 nr. 4		
Inhoud, Bestuursmededelingen		107
Laagwatertabel, Jaarvergadering 2017, Meerdaagse 2017, Excursiekalender SWG 2017, Excursieprogramma Slak-In-Du 2017, Excursiekalender Nederlandse SWG 2017		108
Francis Kerckhof	Waarnemingen van het spookkreeftje <i>Caprella equilibra</i> Say, 1818 van de Belgische kust	116
Jan Haelters	Stranding van een levende Reuzenhaai (<i>Cetorhinus maximus</i>) te De Panne	123
Hans De Blauwe	Bijzondere vondsten – verslag nummer 9	127
Marie-Thérèse Vanhaelen	Vondsten van Dodemansduim <i>Aleyonium digitatum</i> , aan de Belgische Westkust	132
Floris Verhaeghe	Vondst van een erg groot exemplaar van <i>Bittium reticulatum</i> (da Costa, 1778) in Camaret-sur-Mer (Finistère, Bretagne, Frankrijk)	136
Guido Rappé	Boekbespreking	138
Inhoud jaargang 36		140